

УДК 301.085: 343.914

СОЦІАЛЬНІ ПРИЧИНИ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**Д.Є. Забзалюк**

Через складну соціально-економічну кризу в Україні значно зросла злочинність, у т.ч. жіноча. В умовах бурхливого зростання злочинності необхідно чітко визначити причини такого явища. Вирішальними в такому аналізі виступають соціальні фактори. Знайти правильне пояснення і дати оцінку комплексу цих соціальних причин означає в якійсь мірі визначити і намітити шляхи та можливості усунення злочинності серед жінок.

Из-за сложного социально-экономического кризиса в Украине значительно возросла преступность, в т.ч. женская. В условиях стремительного роста преступности необходимо четко определить причины такого явления. Решающими в таком анализе выступают социальные факторы. Найти правильное объяснение и дать оценку комплексу этих социальных причин обозначает в какой-то степени определить и наметить пути и возможности устранения преступности среди женщин.

В останні роки в нашому суспільстві переважає тенденція обвального зростання злочинності, що є очевидним наслідком соціально-економічної кризи. Тема злочинності постійно перебуває в полі зору засобів масової інформації, влади і населення. Серед осіб, що вчинили злочин, як правило, переважають чоловіки, але, разом з тим, слід відмітити і факт різкого збільшення числа жінок, що притягуються до кримінальної відповідальності.

Бурхливе зростання злочинності є наслідком глибоких суспільних деформацій, особливо це стосується злочинної поведінки жінок. До таких звичних видів жіночих злочинів, як обман покупців і замовників, крадіжки державного і колективного майна, спекуляція і т.д., додалися нові, куди страшніші та небезпечніші. Надзвичайно тривожним є те, що в Україні спостерігається значне омолодження злочинності. Особливо стрімко відбувається криміналізація в середовищі підлітків та молоді, що, безперечно, свідчить про кризу як на соціально-економічному, так і на правовому рівні.

У 1992 році було зареєстровано 29131 жінку, що вчинили злочин (14,1% до загального числа засуджених). У 1993 році було засуджено 33039 жінок (13,6% від загальної кількості осіб, що вчинили злочин), у 1994 – 41634 жінки (15,5%), у 1995 – 59009 жінок (17,3%), у 1996 році – 59287 жінок (17,5%) [3, с. 33]. І, нарешті, у 1997 році кількість жінок, які вчинили злочин, становила 58690 (17,4% від загального числа засуджених) [1, с. 13]. Наведені статистичні дані свідчать, що число жінок-злочинниць та їх питома вага у загальній картині злочинності неухильно зростає.

Деякі дослідники вважають, що злочинність є явищем соціальним. З цих позицій злочинність, і жіночу в тому числі, слід розглядати не просто як прояв девіантної поведінки, а як певний тип соціальної поведінки. Тому, перш за все, слід враховувати характер діяльності жінок у суспільстві, усі ті ситуації, що виникають у зв'язку із зайнятістю їх на роботі і вдома, недоліки в організації вільного часу.

Жіночій злочинності в значно більшій мірі, ніж чоловічій, притаманні зміни і коливання, викликані впливом зовнішнього середовища. Тому дуже важливо детально проаналізувати соціальні причини жіночої злочинності, що дасть змогу попередити ті суспільно-небезпечні прояви та явища, які можуть призвести до здійснення злочинів. Особливу увагу слід звернути на життєву ситуацію, середовище і найближче оточення, які впливають на формування особистості, поглядів і установок, тобто тих життєвих принципів, якими вона керується в своїй поведінці.

Аналізуючи сучасну ситуацію в суспільстві, можна сказати, що соціальні причини злочинності серед жінок пов'язані з такими явищами, як значно активніша участь їх у суспільному виробництві, суттєве послаблення головних соціальних інститутів і передусім сім'ї, а також соціального контролю, із зростаючою напругою в суспільстві, конфліктами і ворожістю між людьми, ростом антисуспільних явищ — наркотизму, алкоголізму, проституції і т. д.

Емпіричні дослідження показують, що злочинність жінок проявляється як відображення негативних протиріч, які виникають при розподілі виробничих і сімейних ролей. На відміну від чоловіків, на поведінку жінок переважно впливають сімейно-побутові відносини. З цим пов'язана своєрідність мотивації їх злочинних проявів. Важка конфліктна обстановка в сім'ї нерідко є умовою вчинення ними насильницьких злочинів проти особистості, потерпілими в яких найчастіше бувають особи, винні у виникненні подібних конфліктів. У той же час слід враховувати, що сімейні і материнські функції жінок для багатьох з них є сильнішим, ніж для чоловіків, стримуючим, антикриміногенним фактором, який в більшості випадків визначає порівняно невисокий рівень жіночих правопорушень.

Важливим є той факт, що саме жінка в сучасних умовах здатна зберегти сім'ю, певною мірою позитивно вплинути на поведінку чоловіка та дітей [6, с. 23]. Разом з тим, слід брати до уваги те, що жінкам притаманні такі особливості, як підвищена емоційність і вразливість, які впливають на формування мотивації злочинів проти особистості, як правило, на ґрунті побутових конфліктів. Мотиви таких злочинів носять яскраво виражене емоційне забарвлення, поведінка жінок характеризується агресивністю та імпульсивністю. Адже жінка значно більше, ніж чоловік, схильна до стресу і нервових перевантажень через цілий ряд причин, зокрема, через більшу зайнятість у домашньому господарстві і вихованні дітей.

Між потребами жінки, її активною участю в громадському житті, професійною діяльністю, виконанням домашніх обов'язків існує диспропорція, що призводить до виникнення конфліктів, породження напруги в сімейному житті і на роботі. З одного боку, можливе джерело конфлікту у зайнятості жінки на роботі і вдома та нехваткою через це вільного часу. З другого боку, постійне зростання освітнього рівня і культурних запитів при неможливості їх повного задоволення на роботі та вдома не завжди сприяє духовному росту особистості жінки, а створює невдоволення, призводить до психологічних зривів.

Психологи вважають, що однією з причин злочинності серед жінок є умови, в яких проводить більшу частину свого життя жінка. По-чоловічому важка робота робить її черстою, грубою, агресивною. А якщо ж вона за розмірами заробітку, за долею сімейних обов'язків ще й голова сім'ї, то найменше додаткове навантаження може підштовхнути її до зриву [2, с. 4].

У більшості галузей виробництва відсутні обмеженість і заборона використання праці жінок. Вони працюють нарівні з чоловіками, для них встановлена однакова з чоловіками тривалість робочого дня, визначені однакові норми, розцінки, хоча фізично жінки набагато

слабші за чоловіків [4, с. 305]. Тому більшість жінок не витримує таких великих навантажень, та й сама така робота абсолютно неprestижна. Звичайно, такою роботою нехтують і можуть її легко покинути, а джерелом одержання засобів для існування стають злочинні дії.

Сьогодні особливого розповсюдження набули такі дестабілізаційні процеси, як незадоволення своїм теперішнім становищем, невпевненість у своєму майбутньому, відчуження від соціального середовища. І саме жінки є найбільш вразливими до таких станів. А це, в свою чергу, підштовхує їх до скоєння протиправних вчинків. Жінка складніше вписується в ринкові відносини. В сучасних умовах, коли країну захлестнуло безробіття, жінка опинилась найменш захищеною. Влаштуватись на роботу стає практично неможливо, а тому вона змушена шукати способи, щоб заробити. І тому не дивно, що жінка все частіше вдається до злочинних дій як єдиного способу виживання.

Пріоритет у причинному комплексі злочинності належить тим обставинам, які формуються в умовах соціального життя. Саме вони здійснюють найбільш значимий вплив на формування злочинної поведінки жінок [5, с. 674].

1. Експрес-інформація про стан злочинності на території України за 12 місяців 1997 року. К., Міністерство внутрішніх справ України. 1997. 2. Женщина с ножом (О состоянии женской преступности в Украине) // Народна армія, 1993, 20 травня. 3. Криминогенна ситуація в Україні: оцінка, тенденції, проблеми. К., Міністерство внутрішніх справ України. 1997. 4. Криминология // Под ред. акад. В.Н. Кудрявцева, проф. В.Е. Эминова. М., 1995. 5. Криминология // Под общ. ред. докт. юрид. наук, проф. А.И. Долговой. М., 1997. 6. Преступность в Украине // Бюллетень законодательства и юридической практики Украины. 1994. №2.